

MUZEOLOŠKI PRIKAZ IZLOŽBE "OSNIVAČKI KONGRES KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE"

Jelka Borošak Marijanović   Povijesni muzej Hrvatske

Muzeji, svojevrsni dokumentarni i informativni centri, su ustanove od posebnog društvenog značenja i svoje zadatke moraju ostvarivati na naučnim osnovama. Oni nisu samo institucije za sakupljanje, evidentiranje, čuvanje i prezentaciju kulturnog blaga, nego su u skladu s potrebama vremena u kom živimo, jaka stjecišta kulturno-prosvjetnih kretanja. Rezultat muzejskog rada odražava se najbolje na muzejskim izložbama, bile one stalne ili povremene. Vrlo je česta misao koju nalazimo u muzejskoj literaturi: "Središte i cilj muzejskog djelovanja je izložba".

Muzejska izložba krije u sebi rezultate kompleksnog muzejskog rada - od sakupljanja do stručne i tehničke obrade materijala. Da bi postavio izložbu na muzeološkim principima, muzealac mora obaviti složen naučni zadatak: mora postaviti problem, a potom ga riješiti kritičkim pristupom i izborom. Princip je da se muzejska izložba postavlja ne polazeći od muzejske gradje nego od izvjesne teme. Pri tome se moraju poštovati sljedeći principi: očevidnost raspoloživog materijala, iznošenje istinitih podataka, uvjerljivost.

Uz pomoć muzejskih izložbi saznajemo našu kulturnu i naučnu prošlost i na taj način doživljavamo kontinuitet društvenog života; muzejske izložbe, prema tome, uvelike utječu na formiranje pravilnog pogleda na svijet, stoga njihovom ostvarenju moramo prići s puno odgovornosti.

Kako smo zaključili da je muzejska izložba cilj muzejskog djelovanja, pozabaviti ćemo se pitanjem odredjivanja baze muzejske izložbe.

Historijska izložba mora se bazirati na kronologiji povijesnog zbivanja. Najsloženiji dio posla sastoji se u pronalaženju i odabiranju dokumentacije kojom ćemo interpretirati sadržaj. Pri tom važnu ulogu ima odnos između sadržaja koji treba interpretirati i muzejske gradje kojom se raspolaže. Dokumentacija odabrana za interpretaciju treba da djeluje sinhronizirano, da bude odabrana tako da predstavlja istinito iznošenje podataka, i na taj način da otvara put ka stvaranju istinitih spoznaja. Tako postavljena izložba mora imati tematsko i sadržajno jedinstvo.

Izložba "Osnivački kongres Komunističke partije Hrvatske" je pokušaj da se historijska tematika muzeološki obradi. Njezinu bazu predstavlja formiranje Komunističke partije Hrvatske, događaj koji je sastavni dio povijesti Komunističke partije Jugoslavije između dva rata. To je ujedno pokušaj da se jedan povijesni događaj prikaže vizuelno, i na taj način ilegalno doba aktivnosti naše Partije učini bližim i razumljivijim. Ona obuhvaća vrlo kratko vremensko razdoblje /otprilike pet godina/ iz dva razloga: jer je prigodna izložba posvećena proslavi četrdesetogodišnjice osnivanja Komunističke partije Hrvatske u Samoboru, i jer je prostorno ograničena.

Teškoće na koje sam nailazila prilikom pripremanja izložbe postat će razumljivije kada se prisjetimo činjenice da je to doba ilegalne djelatnosti Partije. Iz tog vremena nema sačuvanog originalnog dokumentarnog materijala, a također niti predmeta koji su eventualno pripadali članovima Partije, budući da je to doba najstrože konspirativne

djelatnosti. To je razlog što je tzv. "dopunski materijal" jedini i glavni, jer nema "klasičnih muzealija". Pisana riječ je dominantan element izložbe i njezina izvedba usko je vezana uz najnovije znanstvene rezultate istraživanja povijesti radničkog pokreta i Partije između dva rata.

Dokumentaciju kojom sam interpretirala temu sačinjavaju: faksimili reprint izdanja "Proletera" /štampanog glasila CK KPJ koje je uređivano u Zagrebu/, "Seljačke misli", "Radnika", zatim fotografije nekih učesnika kongresa, kao i ambijenta njegovog održavanja. Nabrojena dokumentacija predstavlja dakle naše objekte spoznaje, sredstva kojima sam nastojala historijsku tematiku muzeološki obraditi. Mišljenja sam da nije toliko bitno što nismo koristili originalnu muzejsku gradju /bolje rečeno, nismo bili u mogućnosti/, jer kod historijskih izložbi dokumentacija služi kao prikaz povijesnog zbivanja u kronološkom slijedu, ona nije izložba muzejske gradje kojom raspolazemo.

Izložba "Osnivački kongres Komunističke partije Hrvatske" ujedno je dokaz da muzej u "svojem unutarnjem životu" ide neposredno ukorak s vremenom, da nije "zavjetrina prošlosti", nego područje na kojem se muzejski korisnici mogu susresti sa svim aktualnostima iz političkog, društvenog i javnog života uopće.

HISTORIJSKA TEMATIKA PREZENTIRANA IZLOŽBOM "OSNIVANJE KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE" KAO REZULTAT NOVOG KURSA POLITIKE KPJ NA ČELU S JOSIPOM BROZOM TITOM

Odluka Četvrte Zemaljske konferencije o potrebi osnivanja Komunističke partije Hrvatske čekala je gotovo četiri godine na svoje ostvarenje, ipak u tom razdoblju bila je neposredno prisutna u nizu osnovnih problema Komunističke partije Hrvatske.

Pripremni rad na osnivanju KPH od ljeta 1934. kada je s idejom bio upoznat najuži krug ljudi, pa do Osnivačkog kongresa prošao je kroz nekoliko etapa. Velika objektivna prepreka osnivanju KPH nastala je nakon niza "provala" u toku 1935-1936. kada je hapšenjima i brojnim procesima pred Sudom za zaštitu države bilo zahvaćeno više od polovice partijskog članstva u Hrvatskoj. Budući da su tom prilikom bili otkriveni i neki rukovodeći organi, odjednom je uvelike onemogućen partijski rad. Dogadjaji u spomenutom razdoblju nisu zbog niza objektivnih uzroka omogućili pogodnu situaciju, te se osnivanje KP Hrvatske najuže vezalo uz Titov dolazak u zemlju u jesen 1936. Tada u Zagrebu stupa na pozornicu nova generacija komunista, koja uz pomoć iskusnih partijskih radnika izgrađuje politički profil u drugim političkim uvjetima borbe, kada je trebalo prvenstveno prići krčenju putova i nalaženju konkretnih oblika realizacije programa KPJ i time neposredno razbijati postojeći обруč "ilegalnosti". To je i bila osčitave daljnje politike, novonastala partija nije imala zadatak da rješava nekadašnje akutne teoretske sporove, koji su u osnovi bili prebrođjeni s rješenjem dileme da Jugoslaviju ne treba razbijati, nego se boriti za zajednicu ravnopravnih naroda. Dolazak Tita u zemlju znači izgrad-

nju Partije modernog tipa.

Kongres se održao predvečer 1. kolovoza 1937. u samoborskoj šumici Anindol u blizini radničkog Zagreba. Zbog teških uvjeta ilegalnog rada i policijskih progona kongresu nije moglo prisustvovati mnogo delegata, pa ga Tito naziva "krnjim kongresom". Najbrojnije je bila zastupana zagrebačka partijska organizacija što je i razumljivo.

Danas nije moguće u potpunosti rekonstruirati tok kongresa, koji se temelji uglavnom na sjećanjima još živih delegata, druga Tita, Pavla Gregorića, Vlade Janića i Rudija Šimića. Radom Kongresa rukovodio je drug Tito /delegati ga poznaju pod ilegalnim imenom "drug Ivica"/ odjeven planinarski: turističko odijelo, žute cipele, dжемper maslinaste boje s naprtnjačom. Svojim se izgledom nije ni malo ralikovao od mnogobrojnih izletnika koji su tog posljednjepodneva posjetili Anindol.

Drug Tito je podnio kratki izvještaj o svjetskim, evropskim i jugoslavenskim političkim prilikama i objasnio odluke Konferencije u Ljubljani. Zatim su govorili delegati, koji su iznijeli stanje na terenu. Kongres je izabrao Centralni komitet od 12 članova, koji se tada naziva Glavni odbor Komunističke stranke Hrvatske.

Na kraju je drug Tito iz naprtnjače izvadio neku knjigu, rasjekao sa žiletom rub i izvadio Rezoluciju, te ju pročitao uz svjetlost baterijske svjetiljke.

Time je Kongres bio završen, a ubrzo zatim počele su nevolje s vremenom. Nad Anindol su se nadvili tamni oblaci i počela prava ljetna kiša, pa je tako ilegalni skup tajanstvenih nedjeljnih izletnika potražio sklonište i prenoćište u jednoj šupi u blizini, budući da je prvi "samo-

borčak" polazio tek drugi dan ujutro.

Najvažniji dokumenat ovog skupa jest Rezolucija, koja se sačuvala zahvaljujući tome što je štampana u glasilu CK KPJ "Proleteru" u studenom 1937. pod naslovom "Proglas Osnivačkog kongresa Komunističke partije Hrvatske". U tom dokumentu objašnjavaju se razlozi osnivanja KPH i ističu njezini zadaci; tako se u Proglasu između ostalog kaže: "Osnivanje KPH nije slučajno, ono proističe iz dugogodišnje borbe KPJ, koja ne brani samo interese radničke klase nego zastupa ideju nacionalne slobode, ravnopravnosti i bratstva među narodima. Između radničkih interesa hrvatskog naroda ne može biti nesuglasica jer i radnici su dio tog naroda, krvno zainteresirani da narod bude slobodan i da se poštuje sve što je lijepo i napredno. Boreći se za te ideale mi se borimo protiv nacionalne zagriženosti, jer znamo da su pravi napredak i sloboda hrvatskog naroda osigurani samo u bratskoj slozi i suradnji s ostalim narodima Jugoslavije."

Kongresu u Anindolu s punim pravom pridajemo historijsko značenje, jer od tada radnička klasa preuzima odgovornost za sudbinu hrvatskog naroda i svih naroda u Hrvatskoj. Kongres je izvršio ogroman utjecaj na stvaranje Narodnog fronta i svih naprednih snaga u borbi protiv fašizma. Zračio je snagom ideja, snagom akcija i vjere u narod. Poruke Kongresa izrečene u Proglasu još i danas su aktualne prvenstveno za Savez komunista i sve radne ljude, koji se bore za ravnopravnost, jedinstvo misli, za izgradnju samoupravnog društva.

IZVEDBENI PLAN

LEGENDA I

Odluka IV Zemaljske konferencije Komunističke partije Jugoslavije o potrebi osnivanja Komunističke partije Hrvatske čekala je tri godine na svoje ostvarenje.

Velika objektivna prepreka osnivanju Komunističke partije Hrvatske nastala je nakon niza "provala" u toku 1935 - 1936. kada je policijskim hapšenjima i brojnim sudskim procesima bilo zahvaćeno više od polovice članstva u Hrvatskoj.

Pitanje osnivanja Komunističke partije Hrvatske najuže se vezalo za stvarni početak novog kursa u razvoju Komunističke partije Jugoslavije i uz Titov dolazak u zemlju u jesen 1936.

Osnivanje Komunističke partije Hrvatske je prema tome jedan od prvih rezultata Titova političkog realizma, koji medju najvažnije zadaće stavlja potrebu osnivanja nacionalnih partija: Komunističke partije Hrvatske i Komunističke partije Slovenije.

1/ FAKSIMIL

24. stranice brošure "Odluke IV zemaljske konferencije Kompartije Jugoslavije" održane u decembru 1934. Pod točkom 6. odštampana je odluka o osnivanju KPH i KPS. Brošur

ra ima 72 stranice, a na prvim i posljednjim stranicama štampani su radi zavaravanja policije tekstovi koji nemaju veze s Konferencijom.

2/ FOTOGRAFIJA

naslovne strane reprint izdanja "Proletera" za mjesec siječanj 1935. u kojem se izvještava o održanoj IV zemaljskoj konferenciji i njenim odlukama.

3/ FOTOGRAFIJA

naslovne strane reprint izdanja "Proletera" za mjesec ožujak 1935. sa štampanim Proglasom IV zemaljske konferencije.

4/ FOTOGRAFIJA

naslovne strane reprint izdanja "Proletera" za mjesec srpanj - kolovoz 1935.

5/ FOTOGRAFIJA

članka "O stvaranju KP Hrvatske i KP Slovenije" iz "Proletera" za mjesec srpanj i kolovoz 1935.

LEGENDA II

Osnivački kongres Komunističke partije Hrvatske održan je predvečer 1. kolovoza 1937 u šumi Anindol kod Samobora. Kongresu je prisustvovalo šesnaest delegata koji su predstavljali partijske organizacije iz Osijeka, Splita, Sušaka, Varaždina i Zagreba. Zbog najstrože konspiracije nema dovoljno podataka o imenima svih delegata. Poznata su ova imena: Josip Broz Tito, Anka Butorac, Ivan Dujmić, dr Pavle Gregorić, Vlado Janić Capo, Josip Kraš, Lovro Kurir,

Marko Orešković, Drago Petrović,
Stevo Rukavina, Rudi Šimić i An-
drija Žaja.

Dnevni red rada Kongresa sadržavao
je uglavnom razmatranje stanja parti-
jske organizacije i pitanja dalj-
njeg rada.

Kongresom je rukovodio drug Tito.
On je najprije podnio kratak izvje-
štaj o političkoj situaciji i obja-
snilo odluke IV zemaljske konferenci-
je o formiranju Komunističke parti-
je Hrvatske. Na kraju je Tito uz
svjetlo baterije pročitao Proglas
Komunističke partije Hrvatske sastav-
ljen od dvanaest članaka.

Osnivački kongres Komunističke parti-
je Hrvatske značio je prekretnicu u
razvoju komunističkog pokreta u Hr-
vatskoj. Na pozornicu stupa nova ge-
neracija komunista, koja uz pomoć is-
kusnih partijskih radnika izgrađuje
politički profil komunista u tadaš-
njim političkim prilikama. Novonasta-
la Komunistička partija Hrvatske ne-
ma zadatak da rješava teoretske spo-
rove, nego da se bori za federativnu
zajednicu ravnopravnih naroda.

6/FOTOGRAFIJA

Samoborski Stari grad, mjesto gdje su se sastali delegati
neposredno prije Kongresa.

7/ FOTOGRAFIJA

Samoborski željeznički kolodvor između dva rata.

8/ FOTOGRAFIJA

Hotel Lavica, sastajalište komunista između dva rata.

9/ FOTOGRAFIJA

šuma Anindol, mjesto održavanja Kongresa.

10/ FOTOGRAFIJA

Josipa Broza Tita

11/ FOTOGRAFIJA

Marka Oreškovića

12/ FOTOGRAFIJA

dr Pavle Gregorića

13/ FOTOGRAFIJA

delegata osječke partijske organizacije Rudija Šimića

14/ FOTOGRAFIJA

delegata sisačke partijske organizacije Vlade Janića

15/ FOTOGRAFIJA

Andrije Žaje

16/ FOTOGRAFIJA

članka pod naslovom "Živjela Komunistička stranka Hrvatske", "Proleter" za mjesec listopad 1937.

17/ FOTOGRAFIJA

faksimila naslovne strane "Proleter" za mjesec studeni 1937.

18/ FOTOGRAFIJA

faksimila članka "Proglas Komunističke Stranke Hrvatske" objavljenog u "Proleteru" u broju 12 iz 1937.

19/ FAKSIMIL

naslovna strana lista "Radnik", organa klasnog radničkog sindikalnog pokreta.

20/ FAKSIMIL

naslovne strane novina "Seljačka misao", hrvatskog lista za politička, gospodarska i kulturna pitanja sela.

21/ FAKSIMIL

članak druga Tita "SKOJ na novom putu" štampan u "Proleteru" za mjesec svibanj 1937.

22/ FOTOGRAFIJA

spomenik u Anindolu, rad arhitekta Z.Kolacija.

LITERATURA

Osnivački kongres Komunističke partije Hrvatske, Zagreb 1958.

Pero Damjanović: Tito na čelu Partije.

"Kongresi i zemaljske konferencije KPJ 1919-1937", Beograd 1950.

Kongresi konferencije Pedeset godina Saveza komunista Jugoslavije, Beograd 1969.

Dr Ivan Jelić: "Komunistička partija Hrvatske 1937-1941", Zagreb 1976.

Vlado Horvat: Muzeološki prikaz turskog razdoblja za područje zavičajnog muzeja u Vukovaru, Glasnik slavonskih muzeja, 1970, br.18.